

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 29.05.1981, sp. zn. 4 Tz 7/81, ECLI:CZ:NS:1981:4.TZ.7.1981.1

Číslo: 4/1982

Právní věta: I. K montáži rodinných domků pro jiné občany je třeba povolení příslušného státního orgánu. Proto výdělečné provozování takové činnosti bez příslušného povolení je třeba považovat za nedovolené podnikání ve smyslu § 118 odst. 1 tr. zák. Takovou činnost provozovanou pro větší počet občanů a za odměnu převyšující hodnotu vynaložené práce a zahrnující i režii a zisk, které účtuje socialistická organizace, když takové práce provádí, nelze posuzovat jako občanskou výpomoc podle § 384 a násl. obč. zák. II. Při spolupachatelství trestného činu nedovoleného podnikání podle § 9 odst. 2, § 118 odst. 1 tr. zák. okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, že pachatel získal takovým činem značný prospěch (§ 118 odst. 2 písm. b/ tr. zák.) se přičítá spolupachateli nejen tehdy, když sám získal prospěch kolem 20 000,- Kčs, ale i tehdy, když byl takový prospěch dosažen součtem prospěchů všech spolupachatelů. III. Výkazy a tabulky o rozsahu trestné činnosti jednotlivých obviněných a výši dosaženého prospěchu sestavené vyšetřovatelem v přípravném řízení na základě hodnocení výpovědí svědků a dalších důkazů nejsou důkazem ve smyslu § 89 odst. 2 tr. ř., který by bylo možno použít jako listinný důkaz před soudem. Jde pouze o vlastní orientační pomůcku vyšetřovatele o hodnocení výsledků dokazování v přípravném řízení.

Soud: Nejvyšší soud České soc. rep.

Datum rozhodnutí: 29.05.1981

Spisová značka: 4 Tz 7/81

Číslo rozhodnutí: 4

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Neoprávněné podnikání, Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby

Předpisy: 140/1961 Sb. § 9 odst. 2

§ 118 odst. 1

§ 118 odst. 2 písm. b

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

K stížnosti pro porušení zákona podané generálním prokurátorem ČSR Nejvyšší soud ČSR zrušil rozsudek krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 26. září 1980 sp. zn. 7 To 235/80 i rozsudek okresního soudu v České Lípě ze dne 23. května 1980 sp. zn. 3 T 243/80 a věc vrátil tomuto okresnímu soudu, aby ji znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění:

Rozsudkem okresního soudu v České Lípě z 23. 5. 1980 sp. zn. 3 T 243/80 byli uznáni vinnými obvinění J. K., J. N., M. R. a Mir. R. trestným činem nedovoleného podnikání podle § 118 odst. 1, odst. 2 písm. b) tr. zák. a obvinění J. B., J. C., J. S., V. R., ing. S. S., J. Š., M. N., F. P., R. Š., P. T. a A. T. trestným činem nedovoleného podnikání podle § 118 odst. 1 tr. zák. Za to byli odsouzeni k trestům odnětí svobody různého trvání, někteří nepodmíněně, ostatní podmíněně, a k trestům peněžitým.

Trestná činnost obviněných spočívala podle zjištění okresního soudu v tom, že v průběhu let 1974 a 1977 neoprávněně prováděli montáže rodinných domků jednotlivým občanům v Severočeském kraji a popřípadě i jinde. K tomu cíli se spojovali do pracovních skupin, v jejichž rámci prováděli montáže společně jako spolupachatelé.

Proti rozsudku okresního soudu podali odvolání obvinění J. K., J. N., M. R., J. B., Mir. R., V. R. a ing. S. S. Krajský soud v Ústí nad Labem rozsudkem z 26. 9. 1980 sp. zn. 7 To 235/80 rozsudek okresního soudu podle § 258 odst. 1 písm. d), odst. 2 tr. ř. a dále též se zřetelem k ustanovení § 261 tr. ř. v celém rozsahu zrušil a všechny shora uvedené obviněné obžaloby podle § 226 písm. b) tr. ř. zprostil. Svoje rozhodnutí odůvodnil tím, že obvinění vzhledem k nemožnosti nár. podniku Severočeské dřevařské závody Česká Lípa provádět montáže rodinných domků plnili povinnosti této organizace s faktickým souhlasem podniku, a proto šlo z jejich strany o občanskou výpomoc zákazníkům. V důsledku toho obvinění nepotřebovali k této činnosti povolení státního orgánu, a proto jejich činnost nebyla neoprávněnou ve smyslu § 118 odst. 1 tr. zák.

Generální prokurátor ČSR podal proti tomuto rozsudku krajského soudu v Ústí nad Labem ve lhůtě stanovené v § 272 tr. ř. stížnost pro porušení zákona. Ve stížnosti pro porušení zákona bylo vytknuto, že závěr, k němuž dospěl krajský soud, neodpovídá skutečnosti, neboť nebylo povinností nár. podniku Severočeské dřevařské závody Česká Lípa, který prodával montované domky, provést montáže domků, a proto obvinění nenahrazovali činnost této organizace. K této své činnosti, která se vymyká zásadám č. 20/1965 Sb. pro poskytování služeb a oprav občanů, nemohli obvinění získat povolení a poněvadž nejde ani o občanskou výpomoc ve smyslu občanského zákoníku, mělo být jednání obviněných, jehož se dopouštěli za účelem dosažení zisku a které se vyznačovalo soustavností a svým způsobem i organizovaností, posouzeno jako trestný čin nedovoleného podnikání podle § 118 tr. zák.

Nejvyšší soud ČSR přezkoumal podle § 267 odst. 1 tr. ř. na podkladě stížnosti pro porušení zákona správnost všech výroků napadeného rozsudku, jakož i řízení, jež mu předcházelo, a shledal, že zákon byl porušen.

Základní otázka, kterou bylo třeba vzhledem k rozdílnému názoru soudů především řešit, spočívá v tom, zda činnost spočívající v provádění montáží rodinných domků, byla neoprávněným podnikáním ve smyslu § 118 odst. 1 tr. zák. Okresní soud v tomto směru došel k závěru, že k činnosti, kterou prováděli obvinění, bylo třeba povolení národního výboru ve smyslu zásad pro poskytování některých služeb a oprav občanů č. 20/1965 Sb. a poněvadž obvinění takové povolení neměli, šlo o podnikání neoprávněné. Krajský soud naproti tomu měl za to, že montování rodinných domků bylo činností spadající do výlučné pravomoci socialistické organizace, tj. nár. podniku Severočeské dřevařské závody Česká Lípa, a jestliže ji obvinění prováděli s faktickým souhlasem této organizace, nepotřebovali k ní povolení státního orgánu, a proto tato jejich činnost nemá charakter výdělečného podnikání podle § 118 odst. 1 tr. zák. Krajský soud dále dovodil, že právní vztah, který vznikl mezi obviněnými a majiteli rodinných domků, je třeba podřadit pod ustanovení § 384 až 386 obč. zák. o občanské výpomoci.

Při řešení uvedené otázky třeba vycházet z toho, že obvinění, jak to správně zjistil okresní soud, provozovali soustavnou výdělečnou činnost, neboť uzavírali s občanůmi dohody o provedení montáže rodinných domků za odměnu, která se rovnala přibližně ceně, za kterou prováděly montáže

rodinných domků socialistické organizace, tedy za odměnu, která zahrnovala i režii a ziskové položky organizace. Nelze proto souhlasit s názorem krajského soudu, že činnost obviněných neměla charakter výdělečného podnikání podle § 118 odst. 1 tr. zák.

Poněvadž šlo o výdělečné provádění stavebních prací pro jiné stavebníky, je nutno otázku oprávněnosti tohoto podnikání posuzovat z hlediska předpisů upravujících povolování a provádění staveb.

V době, kdy obvinění měli toto podnikání provozovat, platil nejprve zákon č. 87/1958 Sb., o stavebním řádu, jehož § 4 stanovil, že stavby a stavební práce smějí provádět stavební a montážní organizace socialistického sektoru anebo jiné organizace socialistického sektoru, jsou-li pro ten účel odborně vybaveny. Ostatní organizace a osoby smějí provádět stavby a stavební práce, je-li zaručeno odborné vedení a dá-li k tomu souhlas stavební úřad. V této souvislosti pokud jde o drobné soukromé stavby nebo stavební práce § 6 odst. 4 vyhlášky č. 144/1959 Ú. l. stanovil, že jestliže jsou takové stavby nebo stavební práce prováděny svépomocí, prověří stavební úřad, jímž jsou zejména výkonné orgány místního národního výboru vykonávající působnost stavebního úřadu (§ 21 cit. vyhlášky), před započítáním stavby nebo prací, zda je zajištěno jejich odborné vedení i provádění a v těchto případech uvede v rozhodnutí o přípustnosti stavby jméno osoby odpovědné za odborné provedení prací. U drobných staveb prováděných svépomocí může stavební úřad určit, že stavebník, který má k tomu odborné předpoklady, odpovídá sám za odborné provádění stavby. Podle § 6 odst. 5 této vyhlášky k provedení staveb soukromými osobami, pokud nejde o svépomoc, může dát stavební úřad souhlas, jen jde-li o zcela vyjímečné a nezbytně nutné případy, kdy stavbu nebo stavební práce nemůže provést socialistická organizace.

Od 1. října 1976 platí zákon č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, který v § 44 odst. 1 stanoví, že stavbu pro jiného stavebníka může provádět pouze organizace oprávněná k provádění stavebních nebo montážních prací podle zvláštních předpisů. Občan může provádět drobné řemeslné práce a opravy na stavbách výdělečným způsobem jen tehdy, obdrží-li povolení od příslušného orgánu státní správy, přičemž zákon v poznámce odkazuje na zásady č. 20/1965 Sb. Podle § 44 odst. 3 tohoto zákona jednoduchou a drobnou stavbu, jakou jsou i stavby pro bydlení, pokud jejich zastavěná plocha nepřesahuje 300 m², pokud mají nejvýše 4 byty a jedno podzemní a tři nadzemní podlaží včetně podkroví (§ 2 odst. 1 písm. a/ vyhl. č. 85/1976 Sb., o podrobnější úpravě územního řízení a stavebním řádu), může provádět občan jako stavebník svépomocí, popřípadě za výpomoci dalších občanů, jestliže zabezpečí přiměřené technické vybavení a odborný dozor nad prováděním stavby osobou, která má odbornou kvalifikaci, pokud sám není odborně způsobilý dozor provádět.

Z těchto předpisů vyplývá, že montáže rodinných domků mohli provádět buď socialistické organizace k tomu oprávněné, nebo občan jako stavebník svépomocí za podmínek stanovených dříve v § 6 odst. 4 vyhl. č. 144/1959 Ú. l. a nyní v § 44 odst. 3 zák. č. 50/1976 Sb., anebo jiný občan (nestavebník) za podmínky, že k provedení montáže stavby mu dal souhlas příslušný stavební úřad podle § 6 odst. 5 dříve platné vyhl. č. 144/1959 Ú. l. nebo měl-li k tomu povolení příslušného místního národního výboru podle zásad č. 20/1965 Sb. (§ 44 odst. 1 nyní platného zákona č. 50/1976 Sb.).

V souzené věci obvinění nebyli v žádném případě stavebníky, a proto mohli provádět výdělečné podnikání záležející v montáži rodinných domků jen na základě souhlasu stavebního úřadu podle předpisu platných před 1. říjnem 1976 nebo na základě povolení místního národního výboru podle předpisů platných od 1. října 1976. Poněvadž obvinění takový souhlas, popřípadě povolení neměli, bylo toto jejich výdělečné podnikání neoprávněné ve smyslu § 118 odst. 1 tr. zák.

Z uvedených důvodů nelze přisvědčit názoru krajského soudu, že obvinění nepotřebovali k této výdělečné činnosti souhlas nebo povolení státního orgánu proto, že ji prováděli s faktickým

souhlasem nár. podniku Severočeské dřevařské závody, který byl výlučně oprávněn montáže rodinných domků provádět. Z výše citovaných právních předpisů je totiž zřejmé, že montáže rodinných domků mohli kromě socialistické organizace k tomu oprávněné provádět i stavebníci a dále též jiní občané za předpokladu, že jim dal k tomu souhlas (povolení) příslušný státní orgán. Proto případný souhlas uvedené organizace s tím, aby montáže prováděli obvinění, když je tato organizace pro nedostatek pracovních sil nemohla zajistit, nemůže nahradit souhlas nebo povolení příslušného státního orgánu k takové výdělečné činnosti a nemůže v žádném případě odůvodnit oprávněnost tohoto výdělečného podnikání.

Rovněž tak není správný názor krajského soudu, že vztahy, které se tvořili mezi obviněnými a občany, jímž obvinění provedli montáž rodinných domků, lze posoudit jako občanskou výpomoc podle § 384 a násl. obč. zák. O občanskou výpomoc podle § 384 obč. zák. jde tehdy, jestliže občan pro jiného občana na jeho žádost provede nějakou práci. Poskytnutí občanské výpomoci musí být v souladu s pravidly občanského soužití (čl. VI zásad občanskoprávních vztahů), to znamená, že výpomoci nesmí být zneužito k výdělečné činnosti a výpomoc nesmí sloužit k neoprávněným ziskům. Při poskytnutí občanské výpomoci má občan podle § 385 odst. 1 obč. zák. právo na náhradu účelně vynaložených nákladů a podle odst. 2 má právo na odměnu jen potud, pokud byla dohodnuta a pokud odpovídá povaze výpomoci, zejména bylo-li výsledku dosaženo jeho osobním přičiněním. Z toho vyplývá, že občanská výpomoc se může týkat jen činnosti podružného významu a zpravidla bez nároku na odměnu. Těmto zásadám by odporovalo, kdyby činnost obviněných spočívající nikoliv v činnosti podružného významu, ale v montáži velkého počtu rodinných domků, za které obvinění přijímali mnohatisícové odměny, do nichž si započítávali i neexistující režii a ziskové položky organizace, měla být posuzována jen jako občanská výpomoc.

Podle názoru krajského soudu nebyla v jednání obviněných naplněna ani subjektivní stránka trestného činu nedovoleného podnikání. Tento názor krajský soud odůvodnil tím, že obvinění věděli o tom, že montáže domků provádějí místo podniku jako činnost patřící výlučně do sféry podniku, který také s postupem obviněných souhlasil, a proto tu chybí vědomí obviněných o nesprávnosti prováděné činnosti. Ani s tímto názorem nelze souhlasit. Obvinění právě proto, že věděli, že provádějí činnost, kterou je oprávněna provozovat organizace, věděli také o tom, že sami jako občané nemohou v socialistické společnosti bez příslušného oprávnění provozovat výdělečně k soukromému obohacení činnost vyhrazenou socialistické organizaci.

Z uvedeného vyplývá, že k krajský soud pochybil, když měl za to, že v jednání obviněných nejsou naplněny znaky trestného činu nedovoleného podnikání. V důsledku toho byl rozsudkem krajského soudu porušen zákon v ustanovení § 118 tr. zák. ve prospěch obviněných.

Dále je třeba vytknout, že k rozhodnutí v této věci došlo na základě nedostatečně zjištěného skutečného stavu věci. Týká se to především rozsahu nedovoleného podnikání obviněných a výše prospěchu, který obvinění měli z tohoto podnikání dosáhnout. Okresní soud v tomto směru uvedl ve výroku rozsudku celkový počet montáží rodinných domků, které jednotliví obvinění provedli, dále celkový objem jejich činnosti a výši prospěchu, kterého každý z nich dosáhl. Tyto údaje však nejsou v rozsudku náležitě odůvodněny, zejména není v odůvodnění rozsudku vyloženo, na kterých konkrétních montážích podle označení stavebníků se jednotliví obvinění podíleli, jakou odměnu za každou akci od stavebníka obdrželi a jakého prospěchu z každé akce dosáhli. Pokud jde o důkazy, o než měl okresní soud opřít svá skutková zjištění, v odůvodnění rozsudku je sice uvedeno, že soud vycházel z výpovědí svědků, avšak tito svědci nejsou v rozsudku jmenováni a není také uvedeno, které skutečnosti vzal soud za prokázané z výpovědí těchto svědků. Rozsudek dále uvádí, že se soud přitom opíral o výpočty orgánů Veřejné bezpečnosti uvedené v jednotlivých tabulkách a přehledech a z těchto přehledů, jak je zřejmé z obsahu rozsudku, okresní soud také vycházel při stavení rozsahu trestné činnosti a výše prospěchu ve výroku rozsudku. Z protokolu o hlavním líčení je zřejmé, že okresní soud také provedl těmito přehledy o trestné činnosti obviněných důkaz a že obvinění se k

nim jaké k důkazu vyjadřovali. Okresní soud tu přehlédl, že zmíněné přehledy, které byly vypracovány vyšetřovatelem na základě výpovědí svědků a dalších důkazů provedených v přípravném řízení a které obsahovali výsledky hodnocení těchto důkazů provedeného vyšetřovatelem, nejsou důkazem ve smyslu § 89 odst. 2 tr. ř. Okresní soud proto pochybil, když těmito přehledy, které mohli sloužit pouze jako orientační pomůcka o výsledcích dokazování v přípravném řízení, provedl důkaz v hlavním líčení a použil je pro odůvodnění rozsudku. Okresní soud se v tomto směru mohl jen opírat jen o výpovědi obviněných a svědků a o listinné důkazy vztahující se k trestnému činu nebo k obviněným, pokud tyto důkazy byly řádným způsobem v hlavním líčení provedeny. Těmito důkazy však okresní soud, jak již bylo řečeno, výrok rozsudku o vině náležitě neodůvodnil.

Okresní soud správně vycházel z toho, že obvinění uvedení v jednotlivých skupinách se dopouštěli trestné činnosti společně, a že tedy v rozsahu, jakým se každý z nich podílel na společném jednání, jednali jako spolupachatelé. Přitom šlo o spolupachatelství podmíněné již samou povahou nedovoleného podnikání, neboť montáže rodinných domků bylo možno provést jen pracovní součinností více osob. Pokud tedy obvinění spáchali trestný čin společným jednáním, odpovídá každý z nich, jako by jej spáchal sám (§ 9 odst. 2 tr. zák.). Touto zásadou se však okresní soud neřídil, když celkový (hrubý) objem nedovoleného podnikání, který je jedním z kritérií při hodnocení znaku provádění neoprávněného podnikání ve větším rozsahu, rozdělil mezi jednotlivé obviněné podle rozsahu jejich účasti na společném jednání. Správně měl okresní soud stanovit objem podnikání u každého spoluobviněného celkovou částkou odměn, které obvinění společným jednáním dosáhli. Tuto i celkovou částku pak měl soud vzít v úvahu i při posuzování rozsahu nedovoleného podnikání obviněných.

Okresní soud rovněž pochybil, jestliže i prospěch, který obvinění ze společné činnosti získali, dělil mezi obviněné podle toho, co sám z celkového prospěchu dosaženého společnou činností získal a podle výše takto určeného prospěchu posuzoval to, zda obvinění se dopustili trestného činu nedovoleného podnikání i podle vyšší trestní sazby stanovené v § 118 odst. 2 písm. b) tr. zák., která předpokládá, že pachatel nedovoleného podnikání získal značný prospěch.

V souzeném případě bylo zjištěno, že úmysl obviněných směřoval k tomu, aby společným provozováním soukromého výdělečného podnikání dosáhli co největšího prospěchu, přičemž obvinění již předem se dohodli na tom, že tento společně dosažený prospěch si mezi sebe budou dělit stejným dílem. Tento úmysl obvinění také v průběhu trestné činnosti realizovali. Pokud tedy obvinění společným jednáním dosáhli značného prospěchu, jímž se v praxi rozumí prospěch v penězích v částce okolo 20 000,- Kčs, vztahovalo se k získání tohoto značného prospěchu zavinění všech společně jednajících obviněných. Je tu proto splněna subjektivní podmínka přičítání okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby u všech obviněných, kteří se na získání značného prospěchu společnou činností podíleli bez ohledu na to, co který z nich po rozdělení tohoto prospěchu sám získal. Okolnost, že některý ze spolupachatelů po rozdělení dosaženého značného prospěchu získal podíl, který sám o sobě nedosáhl výše kolem 20 000,- Kčs, však ovlivňuje stupeň nebezpečnosti činu pro společnost, a proto je nutno ji vzít v úvahu jako jedno z kritérií důležitých při zkoumání materiální podmínky pro použití vyšší trestní sazby (§ 88 tr. zák.).